

Expertisepunt

VAN KIEZEN NAAR LEREN KIEZEN

LOOPBAANORIËNTATIE EN -BEGELEIDING OP HAVO/VWO.

INFORMATIE EN INSPIRATIE OM LOB VORM TE GEVEN
BINNEN HET HAVO/VWO ONDERWIJS.

INHOUDSOPGAVE

	LEESWIJZER	4
I	LOOPBAANORIËNTATIE EN -BEGELEIDING (LOB)	5
2	LOB OP HAVO EN VWO, WAT MOET EN WAT MAG?	8
2.1	WETTELIJKE EISEN, SECTORAFSPRAKEN EN TOEZICHT OP LOB	8
2.2	ACTUELE ONTWIKKELINGEN	11
3	LOB: ZO KAN HET	12
3.1	DE LOB-CYCLUS	12
3.2	VERSCHILLENDE MANIEREN WAAROP LOB VORMGEGEVEN KAN WORDEN	17
3.3	OULDERS BETREKKEN BIJ LOB	19
3.4	VIJF LOOPBAANCOMPETENTIES	20
4	IMPLEMENTEREN & BORGEN IN DE SCHOOL	24
4.1	VISIE EN BELEID	24
4.2	PDCA-CYCLUS	26
4.3	(GESPREKS-) INSTRUMENTEN LOB	27
4.4	PROFESSIONALISERING EN DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING	28
BIJLAGEN		30
BIJLAGE I	VOORBEELDVRAGEN LOOPBAANGERICHT REFLECTIEGESPREK	30
BIJLAGE 2	SCHOLIEREN OVER LOB	31
	COLOFON	34

In deze handreiking krijg je zicht op wat loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) is, welke facetten van belang zijn bij LOB en hoe hier in de havo- en vwo-afdelingen in praktische zin invulling aan gegeven kan worden. De handreiking is bedoeld als hulpmiddel bij het versterken en verstevigen van het bestaande LOB-programma, maar kan ook fungeren als inspiratiedocument. Dit document is een handreiking aan decanen, mentoren/docenten, teamleiders en schoolleiders in de havo en het vwo. De LOB-elementen waarmee goede ervaringen zijn opgedaan worden aangereikt, het is aan de school te beslissen hoe deze het beste ingezet kunnen worden, passend bij eigen visie en beleid.

OPBOUW HANDREIKING

In hoofdstuk 1 wordt kort ingegaan op wat LOB is en waarom LOB van belang is. In hoofdstuk 2 wordt de wettelijke context en het nut en de noodzaak toegelicht. Om in de praktijk vorm te kunnen geven aan LOB, vind je in hoofdstuk 3 informatie over de LOB-cyclus, diverse mogelijkheden om LOB vorm te geven, een beschrijving van de loopbaangerichte leeromgeving, informatie over hoe je ouders kunt betrekken bij LOB en een uitleg over de vijf loopbaancompetenties. In hoofdstuk 4 wordt dieper ingegaan op het implementeren en borgen van LOB in de school. Hierin lees je meer over het belang van visie en beleid, (gespreks-)instrumenten, professionalisering en deskundigheidsbevordering en het bewaken van de kwaliteit. De handreiking sluit af met enkele relevante bijlagen.

Er zijn in de afgelopen jaren veel informatieve documenten en producten ontwikkeld in het kader van LOB. Te denken valt aan wegwijzers, infographics, LOB-opdrachten en LOB-praktijkvoorbeelden. Veel van deze informatie is op de website van het Expertisepunt LOB te vinden. De hyperlinks zijn in de gehele handreiking terug te vinden.

Heb je opmerkingen op deze handreiking? Praktijkvoorbeelden of andere inzichten die bruikbaar zijn? Dan kun je die mailen naar info@expertisepuntlob.nl

I LOOPBAANORIENTATIE- EN BEGELEIDING (LOB)

Tijdens de middelbare schooltijd wordt de basis gelegd van het leren kennen van jezelf. Naast het aanleren van kennis is het minstens zo belangrijk brede vaardigheden aan te leren om de eigen loopbaan te sturen. Zeker in de wetenschap dat er veel banen, zoals we die nu kennen, niet meer zullen bestaan in de toekomst. Mensen blijven niet meer hun hele leven bij één werkgever, het is dan voor de leerling van belang dat zij al vroeg leren om op een goede wijze keuzes te maken en regie houden op hun loopbaan. Als leerlingen al op de havo en het vwo leren om onderbouwde keuzes te maken voor bijvoorbeeld de vervolgopleiding, hebben ze hier in hun verdere werkzame leven profijt van.

Om loopbaankeuzes te kunnen maken, is het belangrijk dat leerlingen:

- ervaringen opdoen (tijdens school, in de vrije tijd en tijdens stages/meeloopdagen)
- hierop terug kijken door erover in gesprek te gaan (loopbaangesprek)
- op basis hiervan keuzes leren maken.

Al deze zaken gedijen het best in een loopbaangerichte leeromgeving op school.

WAT IS LOB?

Onder LOB verstaan we het geheel van begeleiding en activiteiten (zoals o.a. LOB-opdrachten) waarmee de school leerlingen tijdens hun opleiding ondersteunt bij het maken van loopbaan- en studiekeuzes. De begeleiding van de school is gericht op het ontwikkelen van een eigen identiteit en het leren kiezen voor een (studie)loopbaan die bij de leerling past. Dit gebeurt op scholen door het aanbieden van informatie, het laten opdoen van ervaringen, het vastleggen van inzichten op het gebied van vaardigheden en het begeleiden van de leerling middels het voeren van o.a. loopbaanreflectiegesprekken en het gebruik van een methode-/programma-/tool/website e.d.

De leerling kan alleen leren kiezen als hier een uitgebreid proces aan ten grondslag ligt. Dit proces duurt de hele schoolperiode en is goed geborgd in het schoolbeleid. De leerling leert vaardigheden (zie de vijf loopbaancompetenties in hoofdstuk 3.5) waardoor gedegen keuzes gemaakt kunnen worden.

LOB is niet uitsluitend een thema dat het vo aangaat. Er zijn steeds meer initiatieven om LOB al in het primair onderwijs een plek te geven. Daarvoor geldt evenzo dat inzicht in talenten, kwaliteiten, drijfveren en mogelijkheden van belang is voor het maken van weloverwogen keuzes in studie en loopbaan. Het is in het belang van de leerling dat hij/zij in de doorstroom naar vervolgonderwijs of arbeid een soepele overgang maakt. Dit kan bereikt worden door tussen de diverse onderwijssectoren heldere afspraken te maken en onderwijsinhoud op elkaar af te stemmen. Een doorlopende LOB-leerlijn waarbij de leerling centraal staat, kan de lijm zijn voor de overgang tussen de verschillende scholen.

Leerling E, Brabant, 5 vwo (vorig jaar havo-diploma gehaald)

Over wat hij de LOB-betrokken in het onderwijs mee wil geven over LOB. De leerling zegt dat ze wel LOB hebben op zijn school, maar dat alleen de invulling daarvan niet klopt.

'We hebben een decaan, maar de meesten weten niet wie het is en wat of dat ie doet. We hebben wel die meeloopdagen, die open dagen waar je naartoe kunt. Maar echt veel erover verteld wordt er eigenlijk niet. En ik vind het persoonlijk echt heel erg jammer, want ik weet zelf wat ik wil gaan doen, ik wil bestuurskunde gaan studeren in Tilburg. Maar heel veel hebben totaal geen idee wat ze willen gaan doen en die kiezen maar een studie. En ik heb ook nog best veel contact met mensen van de havo en dan kun je ook een beetje gaan kijken van, klopt alles hoe dat ik ernaar kijk, hoe dat wij ernaar kijken. En van de acht mensen die ik ken, zijn er zes gestopt met hun studie (maart 2018). Dus ik denk dat daar al een ontzettend grote uitdaging ligt, hoe moeten we het gaan aanpakken met z'n allen. Dus ik zou graag mee willen geven om dit, met z'n allen echt goed te gaan doen.'

Uit: presentatie bevindingen LAKS to the future-bijeenkomsten, bijlage 2

WAAROM LOB?

Goede loopbaanbegeleiding kan ervoor zorgen dat leerlingen leren om kleine keuzes te maken en hierdoor uiteindelijk ook een weloverwogen grote keuze kunnen maken. Het leren keuzes maken is een belangrijk onderdeel van een goed LOB-programma. Wanneer LOB als proces stevig is vormgegeven en neergezet in de school en er begonnen wordt in de brugklas (en daarvoor al in het primair onderwijs), zal het maken van keuzes gewoner worden voor de leerling. De profielkeuze en studiekeuze worden dan één van de vele keuzes, als een kleine stap die gezet moet worden. Het wordt hiermee een momentopname van datgeen dat op dat moment het beste bij de leerling past. En het wordt daarmee een minder definitieve keuze voor het leven en daarmee wellicht minder stressvol voor de leerling om deze keuze te maken. Leerlingen switchen waarschijnlijk minder van profiel in het voortgezet onderwijs en vallen minder uit in het hoger onderwijs.

Op juiste wijze tot een keuze komen

'Studiesucces is niet alleen een kwestie van het matchen van interesses en vaardigheden met bachelorprogramma's in het hoger onderwijs. Het is tevens een kwestie van op de juiste wijze tot een keuze komen, waarbij je eerst verschillende keuze-opties onderzoekt en vergelijkt (identiteits-exploratie) en daarna je committeert aan een bepaalde keuze (identiteitscommitment). Ook de motivatie over deze keuze kan van invloed zijn op studiesucces.'

Uit: Motivation, E. Meens (2018), pag. 229, 230

In onderstaande quote staan de uitval en switch-percentages. Op www.scholenopdekaart.nl zijn de uitvalcijfers van havo naar hbo en van vwo naar wo te vinden. De gegevens van de eigen school worden afgezet tegen de landelijke cijfers.

Uitval & Switch

'De percentages uitval en switch zijn in de afgelopen jaren gedaald tot het laagste niveau in 10 jaar... Dit is een prestatie waar het onderwijs trots op mag zijn. Toch switcht nog steeds 20% van de studenten in het hbo en 17% van de studenten in het wo van opleiding. In het eerste jaar valt daarnaast 15% van de studenten in het hbo en 6% van de studenten in het wo zelfs helemaal uit. Het voorkomen van ongewenste uitval en switch blijft dan ook een belangrijk aandachtspunt.'

Uit 'Kamerbrief over toegankelijkheid en kansengelijkheid in het hoger onderwijs' Tweede Kamer, 2018, (pag. 15)

Havoleerlingen over de overstap naar het hbo:

Op de vraag 'mijn school helpt goed bij het maken van een studiekeuze' geeft 8% als antwoord 'zeker' en 51% 'redelijk', 54% 'niet echt' en 7% 'helemaal niet'. (Pag. 23)
Hoewel op het onderzochte aspect studieloopbaanbegeleiding de geboden begeleiding (49%) hoger is dan de gewenste begeleiding (40%) wordt het volgende aangegeven:

'In het havo lijkt met name behoefte te bestaan aan meer voorbereiding op het praktijkgerichte werken dat beroepsonderwijs kenmerkt, en mag de nadruk op kennis en werken aan de hand van theorie juist een tandje minder van de respondenten.' (pag. 27, 28, 30)

Uit 'Op weg naar het hbo', Lectoraat Beroepsonderwijs, 2018, Louise Elffers & Miranda Vervoort. (pag. 23)

2 LOB OP HAVO EN VWO, WAT MOET EN WAT MAG?

De school heeft veel vrijheid in het vormgeven van LOB. In dit hoofdstuk wordt beschreven aan welke wet- en regelgeving en aan welke sectorafspraken (zoals de Kwaliteitsagenda) de school zich dient te houden en op welke wijze er toezicht wordt gehouden. In paragraaf 2.2 worden actuele ontwikkelingen rondom onder andere instroom en uitstroom beschreven.

2.1 WETTELIJKE EISEN, SECTORAFSPRAKEN EN TOEZICHT OP LOB

Bij elk vak staan de volgende domeinen opgesomd:

Het eindexamen

Het eindexamen bestaat uit het centraal examen en het schoolexamen.

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

- **Domein A** Leesvaardigheid
- **Domein B** Mondelinge taalvaardigheid
- **Domein C** Schrijfvaardigheid
- **Domein D** Argumentatieve vaardigheden
- **Domein E** Literatuur
- **Domein F** Oriëntatie op studie en beroep

Figuur 1 : Bijlage 1 behorende bij artikel 1 van de *Regeling examenprogramma's voortgezet onderwijs*

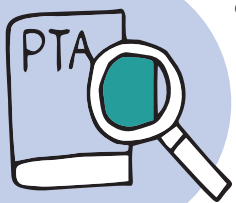
WETGEVING

Het onderwerp loopbaan oriëntatie en -begeleiding is sinds 1999 in de wet op het voortgezet onderwijs (WVO) opgenomen. In de diverse examenprogramma's (dus niet het examenbesluit) staat per vak 'oriëntatie op studie en beroep' beschreven. Zie figuur 1.

Hoe een school domein F 'Oriëntatie op studie en beroep' (LOB) op het havo/vwo concreet vorm moet geven, is niet bij wet vastgelegd. Dat is de verantwoordelijkheid van de school.

Vastleggen in het PTA is een mogelijkheid, geen verplichting. Voordeel is dat het voor de leerlingen helder is dat LOB ertoe doet en de school LOB serieus neemt. Nadeel kan zijn dat de school niet kan afwijken van wat er in het PTA staat en het in de praktijk soms lastig is om de frequentie van bijvoorbeeld het loopbaangesprek vast te leggen in het PTA. Een school mag zelf kiezen hoe ze LOB in het onderwijs vormgeeft en daarmee in welke mate ze een loopbaangerichte leeromgeving faciliteert. De school maakt hierin een keuze op basis van hun LOB-visie, hun LOB-beleid en de regionale afstemming met het bedrijfsleven en andere scholen (zoals vastgelegd in de kwaliteits- en ambitie-agenda LOB).

Voor inspiratie hoe andere scholen LOB in hun PTA zetten, zie www.expertisepuntlob.nl/materialen/praktijkvoorbeelden

SECTORAFSPRAKEN

Naast wet- en regelgeving is de ambitie voor LOB vastgelegd in twee sectorafspraken:

• Sectorakkoord 'Klaar voor de toekomst'.

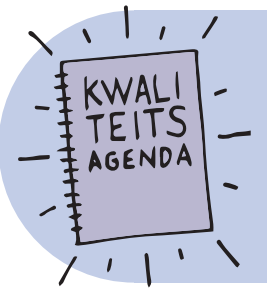
Dit Sectorakkoord (vo 2014-2017) geeft invulling aan de ambities die zijn geformuleerd in het Regeerakkoord zoals beschreven in het Nationaal Onderwijsakkoord en de Lerarenagenda. Bij het opstellen van dit akkoord is vooral ook voortgebouwd op (de ervaringen met en resultaten van) eerder genomen maatregelen en afgesloten akkoorden, zoals bijvoorbeeld het Bestuursakkoord VO 2012-2015 en het Actieplan Beter Presteren uit 2011.

In dit sectorakkoord is (door de schoolbesturen onderling) afgesproken dat scholen aan alle leerlingen een plusdocument meegeven om zo de brede vorming van leerlingen zichtbaar te maken en kansengelijkheid te bevorderen. Een wegwijzer en handreiking zijn online beschikbaar.

• Kwaliteitsagenda LOB

Na de stimuleringsprojecten LOB in het vo en mbo, heeft de minister van Onderwijs in een brief (september 2016) haar vervolgaanpak voor LOB gepresenteerd waarmee zij onverminderd aandacht vraagt voor LOB. Daarop volgde een motie in de Tweede Kamer waarin werd gevraagd om landelijke normen voor LOB. In november 2017 heeft de minister hierop geantwoord met een brief waarin het belang van goed LOB wordt benadrukt.

Aanvullend op deze laatste brief van de minister, hebben de VO-raad en de MBO Raad samen met leerlingen- en studentenorganisaties en decanenverenigingen in 2017 een LOB-agenda per sector opgesteld ten behoeve van de kwaliteitsverbetering van de LOB. In de kwaliteitsagenda LOB worden de aspecten beschreven die aan de basis staan van goede LOB: visie en beleid, activiteiten en begeleiding, kwaliteitsbewaking en professionalisering. Er is een Ambitie-agenda voor het mbo en een Kwaliteitsagenda LOB voor het voortgezet onderwijs. De kwaliteitsagenda LOB geldt dus ook voor havo/vwo. Minister van Engelshoven heeft in een kamerbrief onlangs beschreven dat de ambitie-agenda's moeten leiden tot verankering van LOB in het onderwijsbeleid en dat dit in de komende jaren wordt gemonitord, (Tweede Kamer, 2018, pag. 6).

TOEZICHTKADER

De onderwijsinspectie houdt toezicht op het onderwijs en examinering op basis van de onderzoekskaders. De inspectie kijkt of er aandacht wordt besteed aan LOB en of het LOB-programma wordt uitgevoerd zoals beschreven staat in het schoolplan, PTA of opleidingsplan of examenplan. In het voortgezet onderwijs (vmbo en havo/vwo) staat LOB expliciet genoemd in het onderzoekskader 2017 bij het kwaliteitsgebied Onderwijsproces (zie figuur 2). Scholen kunnen zelf drie onderwerpen aandragen waar extra op gelet wordt, daarmee kunnen zij zich ook onderscheiden door bijvoorbeeld op het gebied van LOB hoog te scoren.

LOB is onderdeel van het toezichtkader

Kwaliteitsgebied Onderwijsproces (OP), OPI. AANBOD

‘Het aanbod bereidt de leerlingen inhoudelijk goed voor op het vervolgonderwijs. Dit aanbod omvat mede activiteiten op het gebied van loopbaanleren (LOB).’

Het aanbod bereidt de leerlingen voor op vervolgonderwijs en de samenleving Basis-kwaliteit. De school biedt een breed en op de kerndoelen gebaseerd aanbod dat ook de referentieniveaus taal en rekenen omvat. Het aanbod is dekkend voor examenprogramma's. Het aanbod bereidt de leerlingen inhoudelijk goed voor op het vervolgonderwijs. Dit aanbod omvat mede activiteiten op het gebied van loopbaanleren (LOB).

Het aanbod dat de school biedt, sluit aan bij het niveau van de leerlingen en kan gedurende de schoolloopbaan worden verdiept en verbreed, zodanig dat leerlingen een ononderbroken ontwikkeling kunnen doorlopen. Bovendien heeft de school de leerinhouden evenwichtig en in samenhang over de leerjaren heen verdeeld.

De school legt de doelen voor het onderwijs en de opbouw van het aanbod vast in het schoolplan.

Uit: 'Toegankelijke versie onderzoekskader 2017 voortgezet onderwijs', pag. 14

Figuur 2: LOB is onderdeel van het toezichtkader

2.2 ACTUELE ONTWIKKELINGEN

Naast de reguliere doorstroom naar het vervolgonderwijs, staan de meest recente ontwikkelingen op het gebied van LOB hieronder beschreven. Raadpleeg voor de huidige stand van zaken hieromtrent de website van de [VO-raad](#).

INSTROOM - DOORSTROOM - UITSTROOM

Bij LOB hoort ook de instroom vanuit het vmbo naar de havo, de instroom van havo naar vwo en de doorstroom naar het mbo en ho. Bij deze 'bewegingen' horen ook wettelijke afspraken.

- Voor vmbo-leerlingen die naar de havo willen, wordt gesproken over een mogelijk toekomstig doorstroomrecht m.b.t. de onderwijsovergangen. De huidige stand van zaken is dat het doorstroomrecht nog niet van kracht is en scholen hun eigen beleid mogen bepalen. Hierbij kan de tijdelijke toelatingscode, opgesteld door o.a. de VO-raad, leidraad zijn, maar dat hoeft wettelijk gezien niet.
- Als een leerling van de havo doorstroomt naar het hoger beroepsonderwijs (hbo) of een vwo-er naar het hbo of het wetenschappelijk onderwijs (wo) krijgen zij te maken met de rechten en plichten rondom de studiekeuzecheck (ho) en matching (wo) en selectie. Na het eerste studiejaar wordt er meestal een bindend studieadvies gegeven (BSA) door de opleiding.
- Ook zijn er plannen voor doorstroomrecht van havo naar vwo.
- Havisten kunnen doorstromen naar het middelbaar beroepsonderwijs (mbo). Een voordeel hiervan kan zijn dat zij versneld een mbo diploma halen en dus na 2 jaar doorstromen naar het hbo en dat er extra praktijkervaring wordt opgedaan.

CURRICULUM.NU

Het project [Curriculum.nu](#) ontwikkelt en actualiseert (nieuwe) kerndoelen en eindtermen binnen negen leergebieden van het onderwijs. Er is in dit proces gekozen om LOB geen aparte plek te geven maar in algemene zin aandacht te besteden aan persoonsvorming. De decanenverenigingen NVS-NVL en VvSL zetten zich in om de [brede vaardigheden](#) (waar oriëntatie op jezelf, je studie en je loopbaan onder vallen) in alle negen leergebieden een rol te geven.

3 LOB: ZO KAN HET

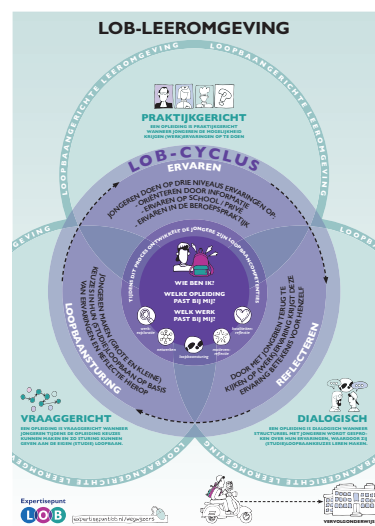
In voorgaande hoofdstukken staat beschreven wat LOB is, waarom het van belang is en ook wat er verplicht is en waar de ruimte voor de scholen zit. Om dát wat er goed gaat op het gebied van LOB te bestendigen in de school is commitment, visie, beleid en daadkracht nodig. De leerlingen dienen gedurende hun schoolloopbaan ervaringen op te doen, hierop te reflecteren door in gesprek te gaan en hen hiermee ook vooruit te laten kijken. In dit hoofdstuk staat meer over het opdoen van ervaringen, het loopbaangesprek en het vastleggen van opgedane ervaringen. Er wordt ingegaan op mogelijke manieren om iedereen in de school een rol te laten spelen bij LOB, om ouders bij het proces te betrekken en op de loopbaancompetenties.

De school maakt keuzes in welke rol zij willen dat de decaan heeft, in welke mate de mentor of vakdocent een rol speelt in het begeleiden van de leerling en of LOB als vak wordt gegeven of meer geïntegreerd in het gehele onderwijs een rol krijgt. De school is vrij in de wijze waarop LOB vormgegeven wordt. De school heeft de verplichting om de gemaakte keuze voor het LOB-programma vast te leggen in het schoolplan (Kwaliteitsagenda LOB, hoofdstuk 2.1).

3.1 DE LOB-CYCLUS

Leerlingen maken betere (studie)loopbaankeuzes wanneer tijdens hun schoolloopbaan op een cyclische wijze aandacht wordt besteed aan LOB. Met de LOB-cyclus wordt bedoeld dat het aanleren van de loopbaancompetenties vorm kan krijgen door een LOB-cyclus per LOB-activiteit te doorlopen. De leerling doet een ervaring op, reflecteert hierop (bv. middels een loopbaangesprek), legt hiervan iets vast in een loopbaandossier, portfolio of iets soortgelijks. Vervolgens kunnen leerlingen kiezen voor een vervolg LOB-activiteit naar aanleiding van ervaringen die zij hebben opgedaan. De volgende LOB-activiteit vindt plaats en hierop volgt diezelfde cyclus. Doordat de leerling door de hele opleiding cyclussen doorloopt, wordt het zicht op de vaardigheden door de leerling vergroot en wordt helder welke kleine stappen er tussendoor gezet kunnen worden om de eigen loopbaan te sturen.

In onderstaande figuur 3 staat het geheel aan factoren die van belang zijn bij het vormgeven van LOB in de school. In de wegwijzer Loopbaangerichte Leeromgeving, infographic en film LOB-leeromgeving vindt u uitgebreide informatie en op www.expertisepuntLOB.nl/praktijkvoorbeelden is omschreven hoe andere scholen vorm geven aan LOB.

Figuur 3: infographic LOB-leeromgeving

ERVARINGEN OPDOEN, OOK OP HAVO/VWO

Om de loopbaanvaardigheden te ontwikkelen moet een leerling ervaringen kunnen opdoen om op te kunnen reflecteren. Dit opdoen van ervaringen is niet alleen voorbehouden aan beroeps-gerichte opleidingen, maar ook van belang voor havo- en vwo-leerlingen. Ervaringen kunnen plaatsvinden binnen de school en het LOB-programma, bijvoorbeeld door het maken van een praktijkgerichte opdracht. Ervaringen kunnen ook worden opgedaan buiten de school, bijvoorbeeld door een (snuffel)stage te lopen, deel te nemen aan studiekeuzeactiviteiten van universiteiten of hogescholen (bijvoorbeeld het bezoeken van een open dag, meelopen met een student of proefstuderen), of andere meer zelf ontwikkelde activiteiten zoals het organiseren van een feest of actief lidmaatschap van de leerlingenraad.

LOOPBAANGESPREK

Het loopbaangesprek is een gespreksvorm die wordt ingezet om leerlingen te laten reflecteren op ervaringen. In het gesprek wordt de leerling geactiveerd vooruit te kijken en een (kleine) vervolgstap te maken ten behoeve van zijn/haar (studie)loopbaan. Door het voeren van loopbaangesprekken ontwikkelt de leerling loopbaancompetenties en krijgt beetje bij beetje een steeds duidelijker beeld van zichzelf, van vervolgopleidingen en beroep of werk. Op deze manier leert de leerling, nu en in de toekomst, loopbaankeuzes te maken.

WAT IS HET?

In een loopbaangerichte leeromgeving worden loopbaangesprekken gevoerd waarin teruggekeken wordt op een ervaring. Een loopbaangesprek maakt het voor de leerling mogelijk richting te geven aan de eigen (studie)loopbaan en daarmee zijn/haar identiteit (verder) te ontwikkelen. Het gesprek bestaat uit vier onderdelen (zie figuur 4):

1. terugkijken naar een ervaring en met name de momenten die indruk hebben gemaakt
2. reflecteren op deze ervaring met als doel kwaliteiten en motieven te benoemen
3. vooruitkijken naar keuzes die, gegeven de kwaliteiten en motieven, het best verkend kunnen worden
4. de leerling activeren om daadwerkelijk stappen te ondernemen waarmee hij de keuze voor vervolgstappen concreetiseert.

Doel van het loopbaangesprek is dat de leerling leert zelf betere (studie en/of loopbaan)keuzes te maken.

Figuur 4: Lemniscaat Loopbaangericht gesprek

VOORBEELD VERLOOP LOOPBAANGESPRAK

Standaard start het loopbaangesprek met terugkijken op een concrete ervaring. Denk bijvoorbeeld aan een praktijkles bij scheikunde of een stagedag maar het kan ook een interview met een professional zijn of een opdracht op school. Het is essentieel dat deze concrete ervaring er voor de leerling ‘er toe doet’, oftewel een ervaring is die een emotie oproept. De ervaring kan positief of negatief zijn. Bij het reflecteren op positieve ervaringen gaat het vaak om het ontdekken van de kwaliteiten. Bij het reflecteren op negatieve ervaringen komen motieven van leerlingen meer aan het licht.

De LOB-begeleider helpt de leerlingen een ‘klein verhaal’ over deze ervaring te vertellen. Een klein verhaal vertelt zo concreet mogelijk wat er gebeurd is zonder dat er geïnterpreteerd wordt. Het concentreert zich daarnaast op de emoties die in de ervaring naar voren zijn gekomen. Dit is belangrijk omdat de leerlingen hierdoor eerst leren om de ervaring min of meer objectief te observeren.

Het kleine verhaal kan vervolgens worden verbreed (speelt de beschreven ervaring ook nog ergens anders in het huidige leven?) en verdiept (heeft de leerling deze ervaring al eerder gehad?). Het doel van de verbreding en verdieping van het kleine verhaal is de leerling in staat te stellen tot vergelijkend leren. Met vergelijkend leren wordt bedoeld dat er een ‘rode draad’ gezocht wordt uit vergelijkbare ervaringen. De LOB-begeleider kan de leerling hierbij helpen. Het doel van deze reflectiefase is om samen met de leerling tot een ‘groter verhaal’ te komen over de motivatie (leefregels) van de leerling, over de wijze waarop de leerling deze leefregels inzet (inclusief de ervaren voor- en nadelen), en ten slotte over de kwaliteiten van de leerling die in de kleine verhalen duidelijk worden.

Vervolgens breekt de fase van vooruitkijken aan: het grotere verhaal maakt duidelijk waar mogelijkheden en grenzen voor de leerling liggen. Samen met de leerling maakt de LOB-begeleider een plan waarin een vervolgstap en de weg daar naartoe worden benoemd. Het gaat er om dat de vervolgactiviteit die wordt geformuleerd een activiteit is waar de leerling ook echt warm voor loopt. Pas dan kan de leerling geactiveerd worden: hoe kunnen loopbaankansen worden benut, hoe kunnen belemmeringen worden omzeild of overwonnen en hoe kan het eigen netwerk worden ingezet of hoe kan een nuttig netwerk worden opgebouwd?

In bijlage 2 zijn voorbeeldvragen opgenomen die als leidraad gebruikt kunnen worden in het loopbaangesprek. In de [wegwijzer loopbaangesprek](#) vind je hierover uitgebreidere informatie. Praktijkvoorbeelden over hoe scholen dit in de praktijk vormgeven vind je op www.expertisepuntLOB.nl/praktijkvoorbeelden

10 handelingsregels voor docenten voor een reflectief loopbaangesprek

- Spreek met en niet tegen een leerling.
- Nodig de leerling uit tot het vertellen van een recente ervaring.
- Let op emotiewoorden: die geven aan dat het gaat om een ervaring die er voor de leerling toe doet.
- Waardeer emoties en geef ze aandacht, maar ga er verder niet op in. Het gaat om de ervaring en niet om de emoties.
- Vraag wat er precies gebeurde (verdiepen): je moet duidelijk krijgen wat precies de emotie triggerde. Wanneer je dat weet, heb je een klein verhaal.
- Verbreed de kleine verhalen zodat er via vergelijkend leren een groter verhaal kan ontstaan waarin motieven zichtbaar worden.
- Help de leerling het kernwoord van het grotere verhaal te benoemen en kijk naar de toekomst via dit kernwoord.
- Luister ‘leeg’ en vanuit een ‘niet weten’.
- Stel geen ‘waarom’-vragen: een ‘waarom’-vraag veronderstelt meestal - ten onrechte - dat de leerling al weet door welke motieven hij zich in zijn gedrag laat leiden. Het gaat er juist om dat de leerling in staat wordt gesteld gaandeweg de eigen motieven te ontdekken.
- NIVEA: Niet Invullen Voor Een Ander, maar samen op zoek naar het ‘juiste woord’ dat de kern weergeeft van de ervaring die er voor de leerling toe doet.

Figuur 5: 10 handelingsregels voor docenten voor een reflectief loopbaangesprek

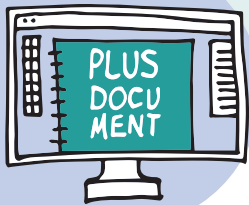
VASTLEGGEN VAN ERVARINGEN, VOLGENDE STAP ZETTEN

Niet op elke school wordt de ontwikkeling van de loopbaancompetenties en de ervaringen die binnen LOB worden opgedaan vastgelegd. Op veel scholen gebeurt dit wel en op verschillende wijzen: in een portfolio, online platform/methode of eigen digitale leerlingvolgsysteem. Indien de leerling wordt gestimuleerd de ontwikkelingen bij te houden in een dossier, helpt het hen om zelf eigenaar te zijn van dit proces. De school is vrij om hier vorm aan te geven passend bij de eigen visie en beleid.

In overleg met de havo, het vwo, het mbo of het ho (samenwerkingsverbanden) kunnen afspraken worden gemaakt op welke manier het loopbaandossier wordt gebruikt en benut bij de verdere ontwikkeling van de (studie) loopbaan van de leerling/student.

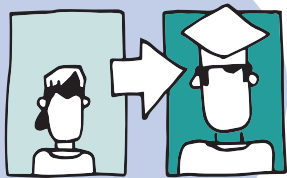
VASTLEGGEN IN EEN PLUSDOCUMENT

Het diploma en de cijferlijst geven niet volledig weer wat de leerling geleerd heeft op de havo en het vwo. Steeds meer scholen willen (naast meetbare, cognitieve resultaten) ook zichtbaar maken dat de leerlingen zich breed hebben ontwikkeld. Een plusdocument is een goed instrument om die brede vorming van de leerling zichtbaar te maken.

In het sectorakkoord VO 2014-2017 is (door de schoolbesturen onderling) afgesproken dat scholen aan alle leerlingen een plusdocument meegeven om zo de brede vorming van leerlingen zichtbaar te maken. Het uitreiken van een plusdocument is niet wettelijk vastgelegd en er wordt voor zover bekend geen toezicht op gehouden. Iedere school kan zelf bepalen of het gebruik van een plusdocument past bij hun eigen visie en beleid en/of welke categorieën zij willen vermelden. De vorm en de wijze van inzet zijn vrij.

De VO-raad hanteert de volgende definitie van het plusdocument: “Het plusdocument is de verzamelstaat van aspecten van brede vorming. Het laat zien hoe de leerling zich heeft ontwikkeld naast het cognitieve programma waarvan diploma en cijferlijst de weergave zijn. Het plusdocument is bedoeld om de leerling in staat te stellen zo goed mogelijk de eigen brede vorming en talenten te tonen en te onderbouwen.”

Het plusdocument is een persoonlijk document waarop succesvol afgeronde (talent) programma's, (stage)vaardigheden en specifieke vaardigheden van de leerling op het gebied van bijvoorbeeld loopbaan, burgerschap, ondernemerschap, creativiteit of sport staan beschreven. Het is een gevalideerde verzamelstaat/inhoudsopgave die weergeeft wat een leerling aan plussen heeft laten zien naast de schoolresultaten (die worden vastgelegd in een diploma met bijbehorende cijferlijst).

Omdat scholen zelf mogen kiezen wat er op het plusdocument komt en hoe het document eruit ziet, zijn er tal van verschillende voorbeelden te vinden. Zie [wegwijzer plusdocument](#).

Ter inspiratie: componenten van het loopbaandossier op het vmbo:

Het loopbaandossier zegt niets over de examencijfers, maar geeft een beeld van de passies, talenten, keuzes en mogelijkheden van de leerling. Binnen het vmbo dient het loopbaandossier vier componenten te bevatten. Deze componenten kunnen gebruikt worden als leidraad voor het loopbaandossier op havo/vwo.

- de leerling moet aantonen dat hij loopbaanvaardig is. Dit kan aan de hand van de vijf loopbaancompetenties
- de leerling moet zijn eigen loopbaanontwikkeling inzichtelijk maken
- de leerling moet aangeven welke activiteiten zijn uitgevoerd die hebben bijgedragen tot het ontwikkelen van loopbaancompetenties
- per activiteit dient de leerling aan te geven:
 - de beoogde doelen (Wat is je doel?)
 - de resultaten (Wat heb je gedaan?)
 - de evaluatie en een conclusie (Wat heb je ontdekt?)
 - de vervolgactiviteiten (Wat ga je hiermee doen?)

Figuur 6: Componenten van het loopbaandossier op het vmbo

3.2 VERSCHILLENDE MANIEREN WAAROP LOB VORMGEGEVEN KAN WORDEN

Op welke manier LOB in het curriculum aan bod komt, is de keuze van de school. Evenals de invulling van de wijze van begeleiden en de keuze wel/niet actief aan de slag te gaan met LOB gedurende het hele onderwijsproces of slechts in de bovenbouw; daar waar expliciet keuzes gemaakt moeten worden voor profiel, doorstroom naar vervolgopleiding of naar stage/arbeid. Ervaring leert dat wat goed werkt bij de ene school, niet per definitie goed hoeft te werken op een andere school. LOB gaat over elke keuze die leerlingen maken tijdens hun (school)loopbaan.

De ervaringen met scholen die in klas I starten met het aanleren van de loopbaancompetenties zijn positief. Zij ervaren dat de leerlingen meer gewend zijn aan keuzes maken en het reflecteren op deze keuzes, waardoor de profielkeuze en studiekeuze gemakkelijker verlopen.

Er zijn verschillende mogelijkheden om LOB vorm te geven. Een LOB-programma kan variëren per grootte van de school, cultuur en regio. Sommige scholen geven LOB wekelijks als vak in het voorexamenjaar. Andere scholen kiezen om LOB in projecten te verweven en vakdocenten een steeds grotere rol te geven bij LOB. Bij sommige scholen heeft de decaan de sleutelrol voor LOB en verwijzen mentoren leerlingen door wanneer deze moeite heeft met keuzes maken.

Voor inspiratie hoe andere scholen vorm geven aan LOB, zie [praktijkvoorbeelden](#)

Wordt er voor het eerst gestart met LOB? Is het nog moeilijk om goed grip te krijgen op de inrichting van LOB? Is een groot aantal docenten/mentoren nog niet voldoende getraind in LOB? Dan kan er begonnen worden met het formuleren van een gedeelde visie en missie, eventueel gecombineerd met deskundigheidsbevordering van de docenten/mentoren om uiteindelijk een stap te kunnen zetten richting een loopbaan-gerichte leeromgeving waarbij LOB van iedereen wordt.

Spelen veel docenten en mentoren al een grotere rol in LOB? Onderzoek dan op welke wijze er stappen gezet kunnen worden in de inrichting van LOB in de school van klas 1 tot het eindexamen. De diverse gespreksinstrumenten uit hoofdstuk 4.3, zoals LOB-taken, kan hierin een rol spelen.

In de LOB-opdrachtenbank van het Expertisepunt LOB kun je filteren op loopbaancompetenties om LOB-opdrachten te vinden waarmee op praktische wijze aan de competenties gewerkt kan worden met havo- en vwo-leerlingen.

Docent over ouders betrekken bij LOB

Docent: 'Het gesprek is op gang gebracht. Veel meer dan ooit tevoren is er gesprek tussen ouders en leerling - door thuisopdracht en ouderavond. Ouders weten nu veel meer over de vakkenpakketkeuze en wat het eigen kind wil kiezen.'

Uit: Handreiking Ouders en LOB, p 11

Leerling G, Amersfoort, 5 vwo

Over wat zij de LOB-betrokken in het onderwijs mee wil geven over LOB. De leerling gaat nader in op haar wens tot het verplichten van een stageweek.

'Hetgeen ik mee wil geven is het belang van stage. Want ik weet er is een school in Amersfoort en daar moeten ze verplicht een week lang stage lopen bij waar ze ook willen. En onze school heeft wel heel gaaf dat oud-leerlingen of ouders of andere kinderen dat die allemaal konden aangeven wat ze doen en waar ze het doen met een nummer een email, dan kun je ze bellen als je uiteindelijk een dag wil meelopen. We zijn allemaal pubers, dat vergeten we dan, dat weten we dan niet en voor je het weet is het jaar weer voorbij. Want ik denk als je zo'n stageweek gewoon verplicht, want ja het is één week van de 52 weken dat je op school zit, dat kan echt wel weer ingehaald worden. Ik denk dat als je gewoon een week verplicht moet kijken van nou wat zijn dingen die ik leuk vind, waar zie ik mezelf rondlopen. Ik ga bij een ziekenhuis kijken en ook bij een tandarts, dat is namelijk de enige manier waarop je echt kan aanvoelen wat het nou is wat je wilt doen, waar voel je je prettig, weet je wel wat voor informatie van wat je binnenkrijgt vind je leuk? Want bij een open dag laten ze denk ik ook alleen maar het beste zien van een studie en daarmee weet je ook niet meer wat je wilt doen.'

Uit: presentatie bevindingen LAKS to the future-bijeenkomsten

3.3 OUDERS BETREKKEN BIJ LOB

Het LOB-programma wordt krachtiger wanneer ook ouders betrokken worden. Het betrekken van de ouders bij de loopbaanoriëntatie is van belang omdat de ouders een grote rol spelen in alle belangrijke keuzes van de leerling. De school kan de ouders ondersteunen in het vervullen van hun rol bij het begeleiden van hun kind in de loopbaan.

De ouders kunnen ook een rol spelen in het naar binnen halen van het bedrijfsleven op de school en de leerlingen buitenschoolse ervaringen op te laten doen in het bedrijfsleven.

Leerling A over LOB

Over wat hij de LOB-betrokken in het onderwijs mee wil geven over LOB. De leerling geeft aan dat op de scholen heel verschillend invulling aan lob wordt gegeven.

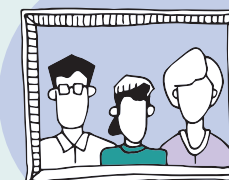
'...Mijn school organiseert allemaal activiteiten, maar het is dat ik heel erg enthousiast daarover ben en gemotiveerd voor ben. Maar ik zie ook heel veel leerlingen die zeggen 'ik zit in de vierde, LOB, ik zie later wel wat ik ga doen.' En die gaan bij open dagen naar compleet random studies kijken omdat het ze toch niet zoveel boeit wat ze kunnen doen. En dat vind ik eigenlijk ook heel jammer. En ik denk vooral dat natuurlijk ook de gesprekken gestimuleerd moeten worden, maar ook dat de leerlingen gemotiveerd moeten worden extra om te realiseren dat het niet alleen maar een stom lijstje is en een toetsje is wat je afkruist, maar dat het ook voor leerlingen duidelijk wordt gemaakt wat het is en dat zij er daadwerkelijk wat aan hebben.'

Uit: presentatie bevindingen LAKS to the future-bijeenkomsten, bijlage 2

Samen met de ouders, voedt de school de leerlingen op. De ouders hebben de meeste invloed op de keuzes in de studieloopbaan van hun kind. Ook de peers (medestudenten, vrienden) hebben een sterke invloed op het opvoedingsproces. Ouders en peers vormen een belangrijke supportgroep voor leerlingen.

Vanuit deze situatie is het raadzaam hen zo veel mogelijk te betrekken bij de loopbaanbegeleiding van de leerling. Als de school samenwerkt met de ouders op het gebied van LOB, versterkt dit zowel de betrokkenheid van ouders bij de school als dat het LOB in de school versterkt wordt (zie onderzoek ouders & LOB; Lusse, Strijk). Als ouders en opleidingsteam samenwerken en op die manier de leerling ondersteunen in zijn leerproces en ontwikkeling, legt dit een stevige basis voor een succesvolle ontwikkeling van de leerling. Thuis, op school en in het verdere leven.

Het effectief betrekken van ouders bij LOB raakt de hele school. Een handreiking met hierbij praktische opdrachten en wijzen waarop ouders betrokken kunnen worden bij LOB op school is hiervoor beschikbaar. Te denken valt aan opdrachten m.b.t. het vormgeven van interactieve ouderavonden waarbij de leerling zeer actief betrokken is bij de organisatie en op de avond zelf actief aan de slag gaat met de ouder. Ook worden er voorbeelden van thuisopdrachten gegeven, waardoor het loopbaanreflectiegesprek ook aan de keukentafel vaker gevoerd wordt en zijn er formats te vinden hoe je loopbaangerichte voortgangsgesprekken vorm kan geven

zodat op de momenten dat ouders op school aanwezig zijn, de gesprekken niet puur over cijfers gaan maar de loopbaanoriëntatie van de leerling hierin vervlochten wordt.

Voor inspiratie hoe andere scholen de ouders betrekken bij LOB, zie [praktijkvoorbeelden](#)

Conclusies en aanbevelingen m.b.t. Ouders & LOB

De ‘ondersteuning van school aan ouders en ondersteuning van ouders aan leerlingen dragen bij aan de loopbaanontwikkeling van leerlingen.’ (pag. 54)

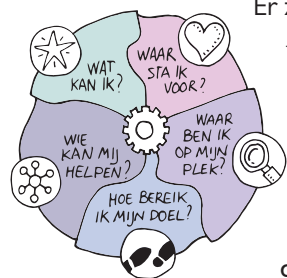
‘...het meest bijdragen als zij in samenhang met elkaar ontwikkeld worden en er een doorgaande lijn ontstaat van loopbaangerichte ouderactiviteiten die in timing goed aansluiten bij de LOB-activiteiten die de leerlingen uitvoeren.’ (pag. 54)

‘interventies zoals thuisopdrachten, loopbaangerichte voortgangsgesprekken en interactieve ouderbijeenkomsten, dragen bij aan de ondersteuning van ouders in de begeleiding van leerlingen. Vooral in samenhang zijn deze interventies effectief.’ (pag. 55)

Uit: [Ouderbetrokkenheid bij loopbaanontwikkeling van vmbo-leerlingen](#), Kuijpers, Strijk, Lusse, Van Schie (2018)

werken aan de competenties een cyclisch proces dat tijdens de gehele onderwijsperiode door loopt en kost het tijd ze te ontwikkelen. Daarnaast kunnen je motieven in de loop van de tijd veranderen. In onderstaande tabel vind je een kernachtige toelichting per competentie. De indicatoren dienen enkel om een beter begrip te krijgen van de loopbaancompetenties en zijn niet bedoeld als afvinklijst.

3.4 VIJF LOOPBAANCOMPETENTIES

Er zijn vijf loopbaancompetenties:

- kwaliteitenreflectie
- motievenreflectie
- werkexploratie
- loopbaansturing
- netwerken

De vijf loopbaancompetenties worden duidelijk uitgelegd in een [filmpje voor docenten](#) dat gemaakt is voor de inauguratie van Marinka Kuijpers tot hoogleraar Leeromgeving en leerloopbanen in het (v)mbo aan de Open Universiteit, zie

www.expertisepuntLOB.nl

De loopbaancompetenties kunnen de leerlingen inzetten bij het vormgeven van hun loopbaan. Het vormgeven van LOB middels deze loopbaancompetenties is wettelijk verplicht voor het vmbo en voor het mbo. Bij de havo en het vwo wordt het gebruik van de loopbaancompetenties gestimuleerd middels de [kwaliteitsagenda LOB](#). (Hoofdstuk 2.1)

In de [wegwijzer loopbaancompetenties](#) lees je hierover meer details.

Wat is het?

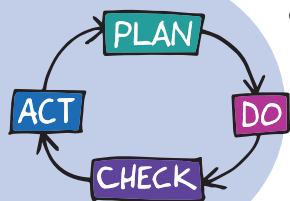
Door de loopbaancompetenties te ontwikkelen krijgt de leerling meer inzicht in zichzelf als professional en ontwikkelt hiermee een beeld van welk werk en werkomgeving het beste past. Er zit geen vaste volgorde in hoe de loopbaancompetenties ontwikkeld moeten worden. Wel is het

Loopbaancompetenties	Beschrijving	Indicatoren	Loopbaancompetenties	Beschrijving	Indicatoren
Kwaliteitenreflectie (Wat kan ik het beste en hoe weet ik dat?) 	Staat voor het nadenken over wat je (niet) kunt en het bepalen hoe je kwaliteiten kunt inzetten in je (studie) loopbaan. De leerlingen reflecteren op hun eigen kwaliteiten. En vragen anderen (begeleiders, docenten, medestudenten, praktijkbegeleiders en familieleden) feedback te geven.	Ik weet waar ik goed en minder goed in ben. Ik weet welke kwaliteiten ik kan inzetten voor het beroep wat ik wil gaan doen. Ik kan de ontwikkeling van mijn beroepscompetenties en mijn talenten in verband brengen met eerdere ervaringen in mijn leven en met beelden/inzichten over mijn toekomstige studie en arbeidsloopbaan, c.q. levensloop.	Loopbaansturing (Hoe bereik ik mijn doel en waarom zo?) 	Staat voor het plannen, beïnvloeden en bespreken van leren en werken gericht op loopbaanontwikkeling. Jongeren ontwikkelen de competentie om zelf verantwoordelijkheid te nemen en om een plek op de arbeidsmarkt te verwerven, te behouden of te wijzigen.	Ik kan doelen stellen voor mijn studieloopbaan. Ik baseer keuzes in mijn leerproces op mijn kwaliteiten en waarden, en op mijn toekomstwensen. Ik organiseer de begeleiding die ik nodig heb om mijn leerproces te sturen. Ik stem mijn mogelijkheden en (ontwikkel)wensen af op de specifieke situatie van de stage/werkorganisatie en/of arbeidsmarkt. Ik toon mijn kwaliteiten en motieven in werk, stage en op de arbeidsmarkt.
Motievenreflectie (waar ga en sta ik voor en waarom dan?) 	Staat voor het nadenken over wensen en waarden die van belang zijn voor de eigen loopbaan. De leerlingen worden zich bewust van wat ze belangrijk vinden in hun leven, opleiding en werk. Zij ontdekken wat hen voldoening geeft en wat zij (nog) nodig hebben om zinvol en prettig te kunnen werken.	Ik kan aangeven wat ik leuk en interessant vind aan mijn opleiding. Ik weet wat mijn werkwaarden zijn. Ik kan verband leggen tussen eerder ervaringen in mijn leven. Ik kan verband leggen tussen beroepsdilemma's en mijn waarden. Ik heb een beeld van de inhoud van het werk waarvoor ik ga leren.	Netwerken (wie kan mij helpen mijn doel te bereiken en waarom die mensen?) 	Staat voor een eigen netwerk, gericht op de loopbaanontwikkeling, en het opbouwen en onderhouden van een netwerk zodat de loopbaanontwikkeling optimaal kan verlopen. De leerlingen ontwikkelen de loopbaancompetentie om hun contacten zodanig in te zetten dat zij een plaats op de arbeidsmarkt kunnen verwerven, behouden of wijzigen.	Ik beschik over een netwerk van mensen die mij kunnen helpen bij mijn (studie)loopbaan. Ik onderhoud mijn netwerk en breid het uit. Ik kan iets betekenen voor mensen in mijn netwerk.
Werkexploratie (waar ben ik het meest op mijn plek en waarom daar?) 	Staat voor het onderzoeken van werk en werkzaamheden, bestaande en mogelijke eisen en waarden in een mogelijk toekomstige beroep. De leerlingen ontwikkelen de competentie om werk(zaamheden) te vinden waarin hun persoonlijke waarden overeenkomen met de normen en waarden die in dat werk gelden en waarin hun kwaliteiten aansluiten bij de ontwikkelingen die in dat werk voorkomen. Bij werkexploratie wordt onderscheid gemaakt tussen het verbreden of verdiepen van hun werkbeeld: Verbreden door in gesprek te gaan over werk waar ze weinig beeld van hebben, verdiepen door in gesprek te gaan over werk waar ze interesse in hebben, maar nog niet voldoende beeld.	Ik weet welke beroepscompetenties nodig zijn in het werk waarvoor ik ga leren. Ik weet welke leeractiviteiten ik moet ondernemen om die beroepscompetenties te kunnen ontwikkelen. Ik kan de organisatiecultuur van een bedrijf onderzoeken. Ik ben op de hoogte van de ontwikkelingen in het werkveld. Ik kan ontwikkelingen en cultuur in verband brengen met mijn kwaliteiten en motieven. Ik weet wat de actuele beroepsdilemma's zijn in het werk waarvoor ik ga leren.			

Figuur 7: Beschrijvingen en indicatoren van de vijf loopbaancompetenties

In de [LOB-opdrachtenbank](#) van het Expertisepunt LOB kun je filteren op loopbaancompetenties om LOB-opdrachten te vinden waarmee op praktische wijze aan de competenties gewerkt kan worden met havo- en vwo-leerlingen. Een praktische [Handreiking Werkexploratie](#) uit het vmbo, biedt inspiratie en concrete opdrachten om ook op havo/vwo vorm te geven aan de loopbaancompetentie werkexploratie waarbij onderwijs en bedrijfsleven samenwerken.

4 IMPLEMENTEREN & BORGEN IN DE SCHOOL

Het is beslist belangrijk te weten wat LOB inhoudt en hoe je het kunt vormgeven. Maar om LOB succesvol te implementeren binnen de school is het net zo belangrijk om goed na te denken over de organisatorische aspecten van LOB. Dit hoofdstuk staat daarom stil bij de organisatorische component van LOB en geeft handreikingen om de ontwikkeling van een visie op LOB en de ontwikkeling van LOB-beleid in goede banen te leiden.

Voor directie en bestuur is het van belang de kwaliteit in het onderwijs te monitoren en verbeteren. Zij doen dit allen op eigen wijze. De bestuurders van het vo hebben via de VO-raad ingestemd in de kwaliteitsagenda LOB, zie hoofdstuk 2.1. Daarmee is door hen aangegeven dat aan de kwaliteitsagenda LOB voldaan gaat worden.

4.1 VISIE EN BELEID LOB

Het opstellen van een visie en een beleidsplan is een logische eerste stap: zonder visie is het moeilijk om richting te geven aan kwaliteitsverbetering. Visie zonder beleid is ook geen heilzame weg. Beleid geeft richting aan het onderwijsproces en de randvoorwaarden. Het

ontwikkelen van visie en beleid helpt om de kwaliteitsverbetering van LOB in goede banen te leiden. Visie en beleid zorgen voor inspiratie en duidelijkheid, geven de strategie weer en maken het proces van kwaliteitsverbetering bestuurbaar en beheersbaar. Bij het formuleren van visie en beleid voor LOB staan het opstellen of aanscherpen van een visie op LOB, het formuleren van beleidsuitgangspunten en het opstellen van een implementatieplan LOB centraal. Het is raadzaam dit plan kort, bondig en begrijpelijk te maken voor alle betrokkenen binnen de school en vooral voor de afdelingsteams en teamleiders.

Visie en beleid worden vaak tegelijkertijd en in samenhang ontwikkeld. De visie leidt tot het formuleren van concrete, meetbare LOB-doelen. Deze doelen krijgen een plek in het LOB-beleidsplan.

Visie

Een visie op LOB ontwikkel je samen met het hele onderwijsteam zodat de visie breed gedragen wordt. Bij de visieontwikkeling zijn dus niet alleen bestuurders, directeuren/schoolleiders en teamleiders/afdelingsleiders betrokken, maar ook docenten, decanen en LOB-coördinatoren. In de visie leg je op hoofdlijnen vast wat je wilt bereiken met LOB en waarom je dit wilt bereiken. Bijvoorbeeld dat je LOB als middel ziet om leerlingen te ondersteunen bij het steeds meer zelfstandig sturing geven aan de eigen loopbaan zoals het stimuleren van talentontwikkeling, voorkomen van switchen van profiel of uitval, het bevorderen van doorstroom en een leven lang ontwikkelen.

Het vertrekpunt van de LOB-visie is het vraagstuk waar de school tegen aanloopt. In de visie leg je op hoofdlijnen vast:

- wat je verstaat onder LOB (zie ook 'Wat is LOB?' op www.expertisepuntlob.nl)
- wat je wilt bereiken (ambitie) met LOB
- waarom je dit wilt bereiken (aanleiding)

Als LOB als middel wordt gezien om leerlingen te ondersteunen, kan gedacht worden aan het steeds meer zelfstandig sturing leren geven aan de eigen loopbaan. Daarnaast kan er aandacht zijn voor de rol van loopbaancompetenties en de loopbaangerichte leeromgeving in het

LOB-beleid en wordt de verbinding gelegd met andere beleidsterreinen (b.v. profielkeuzes, begeleiding en mentoraat, doorstroom, (maatschappelijke) stage, burgerschap en ouderbetrokkenheid). De diverse onderzoeken op het gebied van LOB kunnen hiervoor input leveren.

Beleid

Vaak wordt LOB-beleid op twee niveaus ontwikkeld:

- schoolniveau: een strategisch LOB-beleidsplan op schoolniveau.
- team- of afdelingsniveau: een LOB-werkplan op (onderwijs)teamniveau (of tactisch LOB-beleidsplan).

LOB-beleid op schoolniveau (strategisch beleid)

De directie neemt het initiatief om lange termijn doelen (strategisch LOB-beleid) op schoolniveau in een LOB-beleidsplan op te stellen. Deze worden gevoed door de LOB-schoolvisie en vertaalt naar de inrichting van LOB binnen de school. Hierbij kan de school een aantal keuzes maken:

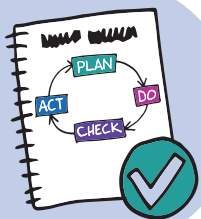
- Welke (meetbare, concrete) doelen willen we bereiken met het LOB-beleid?
- Op welke manier geven we op onze school LOB vorm in het curriculum?
- Welke rollen en taken hebben de medewerkers binnen de school? Wat doen de decaan, LOB-coördinator en de mentoren? Welke rol hebben de (vak)docenten? (Taken LOB)
- Hoe professionaliseer ik de medewerkers? (professionalisering)
- Welke facilitering is nodig voor de uitvoering van het LOB-beleid (financieel, hrm)?

LOB-beleid op teamniveau (tactisch beleid)

Onderwijsteams gaan en blijven met elkaar in gesprek over LOB waardoor zij een teamvisie ontwikkelen. Deze teamvisie is, binnen de kaders van de schoolvisie gevormd, gebaseerd op de desbetreffende afdeling (havo/vwo). Op basis van de visie en het LOB-beleid van de school, ontwikkelen de teams een LOB-werkplan oftewel 'tactisch' of uitvoerend LOB-beleid. Hier wordt de LOB-visie en het strategisch LOB-beleid vertaald naar de inrichting en uitvoering van de onderwijsactiviteiten. Het is belangrijk deze keuzes vast te leggen in een LOB-werkplan of -beleid.

- Hoe gaan we de leerlingen/studenten begeleiden bij de loopbaankeuzes?
- Welke LOB-activiteiten bieden we de leerlingen/studenten? (activiteiten en begeleiding)
- Hoe plannen we de LOB-activiteiten?
- Wie heeft een taak bij de uitvoering van LOB en hoe verdelen we de rollen en taken binnen het team? (Taken LOB)

In hoofdstuk 4.3 vind je enkele instrumenten die handvatten kunnen bieden om vorm te geven aan het LOB-beleid.

4.2 PDCA-CYCLUS

Om de kwaliteit van LOB te borgen is het belangrijk het (strategische en tactische) LOB-beleid, op basis van monitoring en evaluatie, periodiek bij te stellen. Hierbij is de vastgelegde en gedeelde LOB-visie en LOB-beleid en de uitvoering van de LOB-activiteiten de basis voor de evaluatie. Dit kan via de kwaliteitscyclus PCDA of via andere kwaliteitsborgingsmethoden zoals AAA of INK.

PDCA-cyclus	Strategisch beleid op school niveau	Tactisch beleid op teamniveau
Plan	vooraf de LOB-visie en het LOB-beleid op schoolniveau is vastgelegd	vooraf is vastgelegd welke LOB-activiteiten en -begeleiding er wordt geboden in het LOB-werkplan
Do	tijdens de uitvoering teams werken volgens hun LOB-werkplan	tijdens de uitvoering is vastgelegd welke activiteiten en begeleiding daadwerkelijk hebben plaatsgevonden en hoe de kwaliteit daarvan was
Check	achteraf wordt geëvalueerd of de uitkomsten van werkplannen passen binnen de LOB-visie en het LOB-beleid op schoolniveau. Sluit dit aan en levert dit de juiste kwaliteit?	achteraf wordt geëvalueerd of de activiteiten en begeleiding daadwerkelijk hebben plaatsgevonden en hoe de kwaliteit daarvan was.
Act	De bevindingen worden gebruikt in het bijstellen van het LOB-beleid voor het komende schooljaar.	De bevindingen worden gebruikt in het bijstellen van het LOB-werkplan voor het komende schooljaar.

Figuur 8: Toelichting op kwaliteitsborging middels de PDCA-cyclus.

Als je leerlingen in je school ook een stem wilt geven in de vorm van evaluaties, kun je gebruik maken van de vragenlijst uit de **Monitor**, waarbij de LOB-vragen op het niveau van de leerlingen gesteld worden. De **vragenlijst vo** en **vragenlijst mbo** zijn hiervoor vrij beschikbaar. Goed doordachte **evaluatievragen m.b.t. LOB op leerlingniveau** zijn vrij beschikbaar. Meer informatie over de wijze waarop leerlingen in Nederland aankijken tegen LOB is te vinden in het **Rapport LAKS to the future**, quotes van LOB-ambassadeurs in bijlage 3 en de **LAKS-monitor 2018**. De **kwaliteitskaart** geeft weer hoe schoolleiders de kwaliteit van LOB in hun eigen school kunnen borgen. Hoewel hij van oorsprong ontwikkeld is voor het mbo, is hij ook geschikt voor havo/vwo.

4.3 (GESPREKS-) INSTRUMENTEN LOB

Om met de LOB-betrokkenen in gesprek te gaan over LOB, kun je diverse tools gebruiken. In deze paragraaf wordt wat dieper ingegaan op de mogelijk te gebruiken handvatten voor dit gesprek. Te weten: LOB-scan, LOB-taken en LOB-curriculumplanner. De Kwaliteitsagenda LOB uit hoofdstuk 2.1 kan ook als gespreksinstrument ingezet worden. Meer informatie over deze instrumenten zijn te vinden op de website.

LOB-scan

De **LOB-scan** is een nieuwe, geactualiseerde LOB-scan ontwikkeld voor zowel vmbo, havo/vwo als mbo. Doel van de LOB-scan is om als school of opleiding zicht te krijgen hoe het met LOB staat. De LOB-scan stelt vragen over verschillende onderwerpen van LOB en is een instrument om met elkaar in gesprek te gaan en te kijken waar de school op LOB-gebied staat. Op basis van de scan-uitkomsten kan dan samen bepaald worden welke stappen de school of opleiding nog wil of moet zetten.

De LOB-scan is een hulpmiddel om gezamenlijk de stand van zaken rondom LOB op de school te inventariseren en te bespreken. Meerdere leden van een onderwijsteam kunnen de scan invullen en er is één procesbegeleider die het invullen en bespreken van de scan coördineert.

LOB-taken

Euroguidance heeft in november 2017 het Raamwerk LOB gepubliceerd voor professionals in loopbaanontwikkeling en -begeleiding. Het raamwerk beschrijft de rollen en deskundigheid van de LOB-begeleiders, LOB-coördinatoren/decanen en de beleidsmakers LOB voor vier aandachtsgebieden: visie en beleid, oriëntatie en begeleiding, organisatie en samenwerking. Het raamwerk is een servicedocument en heeft tot doel scholen te ondersteunen bij het versterken van de kwaliteit van de loopbaanontwikkeling en -begeleiding van leerlingen.

Om hiermee praktisch aan de slag te kunnen, heeft het Expertisepunt LOB een gespreksinstrument gemaakt met de naam **LOB-taken**. Via deze webtool kan er voor elke taak aangegeven worden óf en door wie deze taak wordt uitgevoerd binnen jouw school. Wanneer alle taken zijn ingevuld, krijg je een totaaloverzicht en een visuele samenvatting van de ingevulde scan met suggesties voor verdere materialen.

LOB-curriculumplanner

De **LOB-curriculumplanner** is een gespreksinstrument om in vier stappen een doorlopend en samenhangend LOB-programma voor de eigen school of opleiding vorm te geven. Te denken valt aan een samenhangend geheel van LOB-activiteiten, loopbaangesprekken, ouderactiviteiten en het vastleggen in het LOB-document.

LOB

4.4 PROFESSIONALISERING EN DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING

LOB is niet de taak van één decaan of docent, maar vraagt commitment en ondersteuning van alle betrokkenen in het onderwijs: bestuur, schoolleiding, management, teamleider, decaan / loopbaanbegeleider, mentor, vakdocent, het onderwijsondersteunend personeel, ouders / verzorgers, toeleverend en vervolgonderwijs, bedrijfsleven en lokale overheid. De manier waarop de school LOB organiseert en bij wie LOB-taken worden belegd is afhankelijk van de (LOB-) visie van de school. Zie voor informatie over het gespreksinstrument 'LOB-taken' paragraaf 4.3.

Welke scholing is er mogelijk?

De arbeidsmarkt en samenleving verandert snel en vraagt van de toekomstige werknemer meer zelfsturing en wendbaarheid. Leerlingen worden begeleid en in staat gesteld om op zichzelf te reflecteren en zij worden geholpen zelf sturing te geven aan de (studie)loopbaan. Alle reden om ook als LOB-coördinator, decaan, mentor of (vak)docent je bij regelmaat verder te professionaliseren. Hoe kan je LOB goed in school implementeren, hoe voer je een goed loopbaangesprek en hoe hou je ouders betrokken?

Het op de website beschikbare [opleidingenoverzicht](#) (door Euroguidance samengesteld in opdracht van OCW), biedt informatie over waar loopbaanprofessionals uit het onderwijs scholing kunnen volgen bij door de overheid bekostigde instellingen voor arbeidsmarkttoeleiding. Is je scholingsbudget op, of wil je graag zelf aan de slag, dan is de gratis toegankelijke [online leergang LOB](#) ook een mogelijkheid.

Daarnaast is het mogelijk om extern een adviseur in te huren of bijvoorbeeld mentoren te laten trainen in het voeren van loopbaangesprekken. Het Expertisepunt LOB heeft een [10-stappenplan](#) gemaakt waarmee je de voor jouw meest geschikte trainer of adviseur kan vinden. Daarbij kun je ook het overzicht van [LOB trainings- en adviesbureaus](#) gebruiken om zicht te krijgen op waar LOB-trainingen verzorgd worden.

De loopbaancompetenties kunnen beschouwd worden als vaardigheden die met behulp van betekenisgericht leren ontwikkeld kunnen worden. Betekenisgericht leren wil gedragsverandering realiseren door de lerenden in staat te stellen via reflectie op eerdere, betekenisvolle ervaringen gaandeweg de persoonlijke zin en de maatschappelijke betekenis van deze ervaringen te benoemen. In dit leerproces wordt dus geen informatie (c.q. theorie) overgedragen, maar wordt de lerende in staat gesteld informatie (in dat geval concrete ervaringen) te transformeren tot zin- en betekenisvolle kennis.

Het begeleiden van motievenreflectie vereist ook andere vaardigheden en vooral ook een andere professionele houding dan het begeleiden van kwaliteitenreflectie, werkexploratie, loopbaansturing en netwerken. Bij motievenreflectie draait het vooral om het verzorgen van feedforward, terwijl het bij de andere loopbaancompetenties gaat om het geven van feedback. Met feedforward wordt bedoeld dat er wordt ingespeeld om succes in de toekomst te faciliteren voor de leerling. Het geven van feedback is meer vertrouwd en sluit beter aan bij de traditionele docentvaardigheden.

Leerlingen over de begeleiding bij keuzes

'In totaal is 54% tevreden met de begeleiding bij de profielkeuze...' wwo-ers zijn het meest positief t.o.v. vmbo, havo, vwo.

Uit: [LAKS-monitor 2018](#)

Netwerken en decanenkringen

LOB heeft veel betrokkenen in het land. Voor havo/vwo zijn deze verenigd in regionale decanenkringen en de decanenverenigingen NVS-NVL en VvSL. Daarnaast zijn er ook docentenplatforms zoals Havisten Competent, het havoplatform en platform vwo. Bij deze platfora kan aangesloten worden om op de hoogte te blijven van actuele ontwikkelingen op het gebied van LOB en met betrekking tot cursussen, congressen en thematische bijeenkomsten. Voor meer informatie of zicht op regionale netwerken of decanenkringen, kun je terecht bij onze regio-contactpersonen.

Voorbeeldvragen loopbaangericht reflectiegesprek

Hoe geef je betekenis aan de opgedane loopbaanervaringen van leerlingen? Het loopbaangesprek is daar een uitermate geschikte manier voor. Naast de wegwijzer Loopbaangesprek zijn er nu ook voorbeeldvragen loopbaangesprek. Deze voorbeeldvragen kunnen als leidraad gebruik worden bij het voeren van een loopbaangesprek.

Expertisepunt

LOB

VOORBEELDVragen LOOPBAANGESPREK

WAT IS EEN LOOPBAANGESPREK?

In een loopbaangerichte leeromgeving worden loopbaangesprekken gevoerd waarin teruggekeken wordt op een ervaring. Een loopbaangesprek maakt het voor de jongere mogelijk richting te geven aan de eigen (studie)loopbaan en zijn/haar identiteit (verder) te ontwikkelen. Het gesprek bestaat uit vier onderdelen:

- terugkijken naar een ervaring en met name de momenten die indruk hebben gemaakt
- reflecteren op deze ervaring met als doel kwaliteiten en motieven te benoemen
- vooruitkijken naar keuzes die, gegeven de kwaliteiten en motieven, het best verkend kunnen worden
- de jongere activeren om daadwerkelijk stappen te ondernemen waarmee hij de keuze voor vervolgstappen concreetiseert.

Doel loopbaangesprek:

De jongere leert zelf betere (studie en/of loopbaan) keuzes te maken.

VERLOOP LOOPBAANGESPREK?

Standaard start het loopbaangesprek met terugkijken op een concrete ervaring met werk of werken. Denk bijvoorbeeld aan een praktijkles of een stagedag maar het kan ook een interview met een professional zijn of een opdracht op school. Het is essentieel dat deze concrete ervaring er voor de jongere 'er toe doet', oftewel een ervaring is die een emotie oproept. De ervaring kan positief of negatief zijn. Bij het reflecteren op positieve ervaringen gaat het vaak om het ontdekken van de kwaliteiten. Bij het reflecteren op negatieve ervaringen komen motieven van jongeren meer aan het licht. De LOB-begeleider helpt de jongeren een 'klein verhaal' over deze ervaring te vertellen.

VOORBEELDVragen

Op de achterzijde zijn vragen opgenomen die als leidraad gebruikt kunnen worden in het loopbaangesprek. Het is van belang dat deze voorbeeldvragen vertaald worden naar de gespreksituatie en daarmee aansluiten bij de situatie en de jongere.

MEER WETEN?

expertisepuntlob.nl/wegwijzers

VOORBEELDVragen LOOPBAANGESPREK

1. TERUGKIJKEN OP ERVARING

- Welke ervaring wil je met me delen? Vertel.
- Waar ben je trots op? Vertel.
- Wat heeft indruk op je gemaakt? Vertel.
- Waar was je op dat moment? Beschrijf de omgeving.
- Wat was je rol op dat moment? Wat werd er van je verwacht?
- Wie waren er in de omgeving aanwezig? En met wie werkte je samen?
- Wat deed je? Wat zag je? Wat gebeurde er precies?
- Op welk moment voelde je je fijn/ ongemakkelijk?
- Wat maakt deze gebeurtenis voor jou een specifieke fijne of ongemakkelijke ervaring?

2. REFLECTEREN OP ERVARING

- Wat deed jij hierin heel goed?
- Wat moest jij kunnen en weten om dit te doen?
- Wat vond jij het leukst aan de hele ervaring?
- Ben je hier altijd al goed in geweest? Kun je eens een situatie noemen waar je dit ook goed deed?
- Hoe zou jij deze kwaliteit noemen?
- Wat ben je over jezelf te weten gekomen over wat jij wilt? En wat kun je meenemen uit deze situatie?
- Wat maakte deze ervaring voor jou bijzonder?
- Wat raakte jou in deze situatie?
- Wat zegt dat over wat jij belangrijk vindt?
- Wat riep dat bij je op? Weet je waar dat vandaan komt?
- Hoe herkenbaar is dit voor jezelf? Herken je dit in andere situaties?
- Hoe zou je dit inzicht op deze ervaring willen noemen?
- Is dit iets wat je leuk vindt én waar je ook goed in bent?
- Wat ben je over jezelf te weten gekomen over wat jij wilt? En wat kun je meenemen uit deze situatie?

3. VOORUITKIJKEN NAAR DE KEUZE

- Wat is er nodig om een goede vervolgkeuze te maken?
- Wat wil je uitproberen of leren over je toekomstige vak, studie of werk (en daarmee over jezelf)?
- Welke volgende stap ga je zetten (binnen of buiten de school)?
- Wat ga je doen, wat spreekt je af met jezelf of met mij?

4. ACTIVEREN VAN DE GEMAAKTE KEUZE

- Wie kan jou helpen met leren en uitproberen van je toekomstige vak, studie of werk (en daarmee over jezelf)?
- Hoe ziet je netwerk eruit (wie, grootte, inhoud)?
- Hoe ga je contact leggen met degene die jou kan helpen?
- Waar heb je mij voor nodig, wat kan ik voor jou betekenen?
- Wat doe je wanneer om contact te houden met deze mensen in je netwerk?
- Welke activiteit/ ervaring (binnen of buiten de school) is nodig om een vervolgstap te maken?
- Hoe kun je dit organiseren?
- Waar kun jij tegenaan lopen? Hoe kun jij dit oplossen?
- Wat is de volgende stap en wat wil je daarmee bereiken?

- kwaliteitenreflectie
- werkeksploratie
- loopbaansturing

- motievenreflectie
- netwerken

BIJLAGE 2

Scholieren over LOB

Het LAKS (Landelijk Aktie Komitee Scholieren) zet zich al jaren in voor het verbeteren van LOB in Nederland. Ze hield in 2017-2018 acht scholierencongressen met het thema LOB, genaamd 'LAKS to the future'. Hier werd met scholieren besproken hoe zij tijdens de schooltijd bezig zijn met de eigen toekomst. Onderstaande quotes zijn opgetekend tijdens de slotbijeenkomst aan o.a. OCW, waarbij scholieren hun bevindingen op de landelijke bijeenkomsten hebben gedeeld. Deze quotes vind je deels in deze handreiking terug.

Leerling A:

‘Wat mij vooral opviel is het grote verschil in scholen, hoe die LOB aanpakken... Mijn school organiseert allemaal activiteiten, maar het is dat ik heel erg enthousiast daarover ben en gemotiveerd voor ben. Maar ik zie ook heel veel leerlingen die zeggen “ik zit in de vierde, LOB, ik zie later wel wat ik ga doen.” En die gaan bij open dagen naar compleet random studies kijken omdat het ze toch niet zoveel boeit wat ze kunnen doen. En dat vind ik eigenlijk ook heel jammer. En ik denk vooral dat natuurlijk ook de gesprekken gestimuleerd moeten worden, maar ook dat de leerlingen gemotiveerd moeten worden extra om te realiseren dat het niet alleen maar een stom lijstje is en een toetsje is wat je afkruist, maar dat het ook voor leerlingen duidelijk wordt gemaakt wat het is en dat zij er daadwerkelijk wat aan hebben.’

Leerling B, Overijssel uit 4vwo:

‘Wat ik iedereen zou willen meegeven, LOB was voor mij niet echt een bekende term. Het is dat ik in de MR zit en daardoor er wel van gehoord heb. Meer bekendheid zou wel mogen. En dat zou wat mij betreft zo vroeg mogelijk mogen beginnen. Al in de tweede bijvoorbeeld, want je krijgt natuurlijk in de derde al je profielkeuze op vwo. Op vmbo is dat nog eerder. Het liefst zo snel mogelijk, dat je wel weet dat het bestaat en wat het inhoudt. Dat je wel weet dat je al aan je toekomst werkt eigenlijk. En dat vind ik wel heel belangrijk. Want nu is het zo van “je moet een testje invullen” op X, help. Wat moet ik daarmee doen? Je hebt er niks aan, het is wel heel erg goed voor je zelfbeeld, dat wel, maar goed. En dat je het wel echt voor jezelf doet, en dat je niet doet omdat het verplicht is. En ook omdat je studiekeuze wel afhangt van je profielkeuze ook. Want kies je het verkeerde pakket, dan kun je niet meer die kant op voor die studie. En een ander puntje was wel: ja je hebt een heleboel scholieren in Nederland zonder dat we dat allemaal weten. Dus maak daar gebruik van. Dus haal alle scholieren van universiteiten, hbo’s, mbo’s naar je school toe en laat ze wat vertellen over wat ze doen, welke studie en waar en hoe ze daar zijn gekomen. Daar kunnen zij een heleboel van leren, vind ik.’

30 HANDREIKING LOB VOOR HAVO/VWO

HANDREIKING LOB VOOR HAVO/VWO 31

Leerling C, 5 vwo:

‘Ik zou eigenlijk willen vertellen dat het bij ons op school wél goed gaat met LOB. Wij zijn het eerste jaar dat ze ANW hebben afgeschaft. En daarvoor in de plek hebben ze bijvakken, dus minors ingevoerd. Die hebben ze opgeknipt in vier categorieën, dan kan je zelf kiezen waar je heen wilt. De categorieën zijn toekomst & wetenschap, oceanografie, rechtsgeleerdheid en internationale betrekkingen, dus eigenlijk twee duidelijke richtingen. En dan aan de hand van jouw interesses, jouw profiel kan je dus kiezen voor welke twee je gaat volgen. In de eerste helft van het jaar volg je de ene, en de andere helft van het jaar de tweede. En wat ik zelf heb gemerkt is dat ik rechten wil gaan studeren, dus ik heb de eerste helft voor rechtsgeleerdheid gekozen en daarna heb ik voor internationale betrekkingen gekozen en ik vond het wel bij elkaar passen.

En ik heb hierbij gemerkt dat het ook echt bij me past en dat ik er ook echt mee verder wil gaan. En dat ik naast rechten, dit ook wil gaan combineren. Dat verbreden van mijn interesses, dat is echt wel gekomen door die bijvakken. En ik denk ook de gesprekken die ik nu met (vooral) mijn mentor voer, gaan er dan ook over hoe ik deze kan gaan combineren. Zij stuurt me ook wel door naar de decaan, joh ga dan ook met haar praten, zij weet ook welke universiteiten hierbij passen. Ikzelf vind dat ze hier op school X wel door mogen gaan zo. Het wordt ook echt op een pittig level gegeven, de boeken die wij gebruiken zijn ook in het eerste jaar rechtsgeleerdheid gebruikt. Het is dus niet op een algemeen niveau, maar je gaat er ook echt dieper op in. Daarom denk ik dat dit voor 5 vwo, een voorexamenklas echt wel een goede optie is.’

Leerling D, praktijkonderwijs, Limburg

‘LOB is bij ons stagelopen en stage verslagen maken. Zodat je kunt denken van goh past dit bij mij, of dat? Dat stagelopen doen wij in de eerste klas al. Dat gaat langzaam omhoog en dat is ook een stukje pittiger voor ons. Nu lopen we dus twee dagen stage en dan denken we ‘is dit wat voor ons of is dit niet wat we willen? Ik zou het in principe zo laten, zoals het nu bij ons is. Docent: ‘Maar in het praktijkonderwijs is dit anders, onze school is eigenlijk LOB.’

Leerling E, Brabant, 5 vwo (vorig jaar havo-diploma gehaald)

‘Wat in Brabant naar voren komt in het congres, is dat we eigenlijk alles wel hebben alleen de invulling daarvan klopt niet. We hebben een decaan, maar de meesten weten niet wie het is en wat of dat ie doet. We hebben wel die meeloopdagen, die open dagen waar je naartoe kunt. Maar echt veel erover verteld wordt er eigenlijk niet. En ik vind het persoonlijk echt heel erg jammer, want ik weet zelf wat ik wil gaan doen, ik wil bestuurskunde gaan studeren in Tilburg. Maar heel veel hebben totaal geen idee wat ze willen gaan doen en die kiezen maar een studie. En ik heb ook nog best veel contact met mensen van de havo en dan kun je ook een beetje gaan kijken van, klopt alles hoe dat ik ernaar kijk, hoe dat wij ernaar kijken. En van de acht mensen die ik ken, zijn er 6 gestopt met hun studie (maart 2018). Dus ik denk dat daar al een ontzettend grote uitdaging ligt, hoe moeten we het gaan aanpakken met z’n allen. Dus ik zou graag mee willen geven om dit, met z’n allen echt goed te gaan doen.’

Leerling F, Nijmegen, 5vwo

‘Toen ik op het scholierencongres kwam, wist ik eigenlijk totaal niet wat LOB was. Het leefde echt totaal niet bij mij. En ook bij de mensen met wie ik ging, we wisten eigenlijk niet wat we gingen doen. Ja, loopbaanoriëntatie. En toen uiteindelijk kwamen we daarachter. En toen begonnen we daarover na te denken, hoe kan je dat nou het beste geven? En bij ons op school, wordt LOB eigenlijk niet echt goed gegeven. Je moet op X testjes invullen en foto's uploaden van een foto van je huis waar je later in wilt wonen, zulke dingen. Het is niet echt heel erg handig. Ik had maatschappijleer in de vierde en er was een docent en die zei F, jij bent echt best wel goed in maatschappijleer, heb jij daar weleens naar studies voor gekeken? Dus de docent zelf kwam op mij af en zei, jij bent goed in dit vak. Vind je dat ook leuk? En als je dan ja zegt, kijk dit zijn de studies en studierichtingen. Praat daarover eens met je decaan die er veel meer vanaf weet. Maar ik denk dat het heel erg belangrijk is als de docent zelf eerste aanzetjes geeft: Hé je haalt hier goede punten voor, vind je dit leuk?, Ja, nou dan ga je er verder op zoeken. Dat de docent je zelf ook stuurt en dan met een idee naar de decaan stuurt.’

Leerling G, Amersfoort, 5vwo

‘Hetgeen ik mee wil geven is het belang van stage. Want ik weet er is een school in Amersfoort en daar moeten ze verplicht een week lang stage lopen bij waar ze ook willen. En onze school heeft wel heel gaaf dat oud-leerlingen of ouders of andere kinderen dat die allemaal konden aangeven wat ze doen en waar ze het doen met een nummer een email, dan kun je ze bellen als je uiteindelijk een dag wil meelopen. We zijn allemaal pubers, dat vergeten we dan, dat weten we dan niet en voor je het weet is het jaar weer voorbij. Want ik denk als je zo'n stageweek gewoon verplicht, want ja het is één week van de 52 dat je op school zit, dat kan echt wel weer ingehaald worden. Ik denk dat als je gewoon een week verplicht moet kijken van nou wat zijn dingen die ik leuk vind, waar zie ik mezelf rondlopen. Ik ga bij een ziekenhuis kijken en ook bij een tandarts, dat is namelijk de enige manier waarop je echt kan aanvoelen wat het nou is wat je wilt doen, waar voel je je prettig, weet je wel wat voor informatie van wat je binnenkrijgt vind je leuk? Want bij een open dag laten ze denk ik ook alleen maar het beste zien van een studie en daarmee weet je ook niet meer wat je wilt doen.’

Colofon

Deze publicatie is geschreven in het kader van het project Expertisepunt LOB vmbo, havo/vwo, mbo. Dit project wordt gesubsidieerd door het ministerie van OCW en uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de VO-raad en de MBO Raad (MBO Diensten).

Samenstellers

Namens het Expertisepunt LOB:

Heleen Toebast (projectadviseur),

Marleen van de Wiel (voormalig projectleider),

Margriet Overmeyer (projectleider).

Dankbaar gebruik makend van de handreiking LOB voor mbo, de handreiking vmbo en de handreiking vmbo-tl.

De inhoud van deze handreiking is afgestemd met de VvSL en de NVS-NVL.

Redactie en realisatie

mei 2019

Vormgeving

zabriski contentmakers

Expertisepunt

Expertisepunt LOB

0348 - 753 610

info@expertisepuntlob.nl

www.expertisepuntlob.nl